

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ซึ่งสะท้อนถึงการทำหน้าที่ตัวกลางทางการเงินที่สำคัญ เนื่องจากระบบการเงินของประเทศไทยยังคงพึ่งพาการระดมทุนและจัดสรรทรัพยากรผ่านธนาคารพาณิชย์เป็นหลัก (indirect financing) ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ล้วนมีสัญญาณในทางที่ดีต่อระบบธนาคารพาณิชย์ ทั้งมาตรการที่เข้มงวดของทางการเพื่อสร้างความแข็งแกร่ง ปัญหาหนี้ด้วยคุณภาพที่เริ่มคลี่คลาย และแนวโน้มการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งจากการควบรวมกันของหลายธนาคารและการกำเนิดธนาคารพาณิชย์ใหม่ในช่วงปลายทศวรรษที่ 40 แต่กลับพบว่าธนาคารพาณิชย์โดยรวมมีส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในระดับที่สูงประมาณ 5-6% ซึ่งถูกมองว่าธนาคารพาณิชย์เอาเปรียบประชาชนด้วยการกำหนดส่วนต่างไว้ในระดับสูงเพื่อเพิ่มรายได้ งานศึกษานี้ใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม (Industrial Organization) ของ Barajas, Steiner and Salazar (1998) ที่ธนาคารพาณิชย์แสวงหากำไรสูงสุดโดยศึกษาธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยทั้งระบบและแบ่งแยกกลุ่มตามขนาดสินทรัพย์ โดยกรณีศึกษาภาพรวมมีลักษณะของข้อมูลเป็นอนุกรมเวลา และพบว่ามี การร่วมไปด้วยกันของตัวแปร (cointegration) จึงประมาณค่าด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด สำหรับการแบ่งกลุ่มตามขนาดที่มีลักษณะข้อมูลเป็น panel ประมาณค่าด้วยวิธี Fixed effects model ซึ่งเหมาะสมที่สุด

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูง คือ การมีอำนาจตลาด (market power) และการขาดประสิทธิภาพจากการเร่งขยายธุรกิจของทั้งระบบธนาคารพาณิชย์ ขณะที่ปัจจัยด้านความเสี่ยงในการดำเนินงาน (NPLs) ไม่มีบทบาทในการกำหนดส่วนต่าง เนื่องจากหลังฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจ ทุกธนาคารต่างมีนโยบายลดหนี้เสียลง ขณะเดียวกันก็เร่งขยายการปล่อยสินเชื่อเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ขึ้นขึ้นอยู่กับความเสี่ยงของผู้กู้แต่ละรายเอง ทั้งนี้ พบว่าเกิดการแข่งกันสูงในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ โดยมีการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่าต้นทุนส่วนเพิ่ม (marginal cost) อย่างไรก็ตาม ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่นั้นสามารถเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้สูงกว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กประมาณ 1.53% จากปัจจัยความมั่นคงและชื่อเสียงที่มีมากกว่า และด้วยการประหยัดต่อขนาดที่พบในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ ยิ่งเน้นย้ำถึงโครงสร้างตลาดที่ไม่สมบูรณ์ เป็นสาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธนาคารพาณิชย์มีอำนาจในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยและส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยค่อนข้างเบ็ดเสร็จ